

De huizenmarkt: hoge prijzen (Foto Jacco van Golde)

Woningaanbieders moeten woonvormen aanbieden die meer aansluiten bij de eisen van de vragers. Hierbij kan gedacht worden aan een woon-werkwoning, een appartementencomplex met sportvoorzieningen en een zorghotel, maar ook aan huisvestingsvormen waarbij de bewoners meer zeggenschap krijgen over hun woning. Verkoop zal geen doel op zich moeten zijn, maar een middel om tot een betere woonsituatie voor meer huishoudens te komen. Soms zal verkoop daar het beste middel voor zijn, in andere gevallen zal niet verkopen of een huurkoopconstructie een beter alternatief zijn. Er zal sprake moeten zijn van selectief verkoopbeleid, dat rekening houdt met de draagkracht van de bewoners, de spanning op de woningmarkt en de huur-koopverhouding in een wijk.

Manuel Aalbers studeert deze maand af als socioloog en planoloog aan de Universiteit van Amsterdam

Literatuurselectie

- Aalbers, M. (2001) 'De paradox van de overspannen woningmarkt: woningen voor zorg, politie en onderwijs in Amsterdam en New York', *Bouw*, nr. 7/8, p. 12-14
- Bureau Middelkoop (1999) *Transformatie naar kwaliteit*, Bureau Middelkoop, Heemstede
- Harloe, M (1998) 'Housing in Divided Cities', H. Priemus, S. Musterd en R. van Kempen (red.) *Towards Undivided Cities in Western Europe: New challenges for urban policy. Part 7 Comparative Analysis*, p. 21-30, Delft University Press, Delft
- Priemus, H. (2001) 'Social Housing as a Transitional Tenure? Reflections on the Netherlands' *New Housing Memorandum 2000-2010*, *Housing Studies*, Vol. 16, No. 2, 243-256
- Remkes, J.W. (2000) *Mensen, wensen, wonen: Wonen in de 21e eeuw*, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Den Haag

Volwaardig meedenken

Ruimtelijk ontwerp als drager van regionale beleidsvorming

Ruimtelijke ordening of ontwikkeling is niet alleen een juridische of een financiële kwestie. Het is een creatief en innovatief proces waar geografen, economen, opbouwwerkers, verkeersdeskundigen, ecologen, politici en, niet in de laatste plaats, burgers bij betrokken zijn. Discussies over ruimtelijke projecten dreigen zich in toenemende mate af te spelen op een hoog abstractieniveau, wat de beleidsvorming voor burgers onoverzichtelijk maakt en inspraak bemoeilijkt. Een concreet ruimtelijk ontwerp kan daarbij verhelderend en enthousiasmerend werken.

WOUTER-JAN OOSTEN & MELCHERT REUDINK

Over de rol van ruimtelijk ontwerp bij besluitvorming over ruimtelijke investeringen wordt verschillend gedacht. De ruimtelijk ontwerper wordt nu vaak pas bij de beleidsuitvoering betrokken, terwijl hij ook al tijdens de beleidsvorming een belangrijke rol zou kunnen spelen. Ruimtelijk ontwerp zou de bestaande beleidspraktijk kunnen verrijken. Een concreet ruimtelijk ontwerp kan een brede maatschappelijke discussie over ruimtelijk beleid verhelderen door niet te functioneren als blauwdruk, maar als een van alle zijden toegankelijk dynamisch instrument van communicatie en meningsvorming.

Zo'n concreet plan is zeker nodig wanneer professionals zich niet alleen onderling met elkaar moeten verstaan, maar ook met de minder toegeruste burger. Op tabellen en tekstueel breed uitgemeten sterkten/zwakten-analyses is het moeilijk inspreken, laat staan dat dit uitnodigt om volwaardig mee te denken. Uit de maatschappelijke trend naar participatieve democratie volgt toch dat de burger aan planning en besluitvorming moet kunnen deelnemen.

Waar participatie op lokaal niveau al met de stadsvernieuwing vorm heeft gekregen, staat participatie in beleidsvorming op regionaal niveau nog in de kinderschoenen. Bij ruimtelijke investeringen komt dat regionale schaalniveau wel steeds nadrukkelijker in beeld. Burgers en bedrijven zijn mobieler geworden en hebben een grotere actieradius. Zij zoeken in hun vestigings- en verplaatsingsgedrag steeds nadrukkelijker naar ruimtelijke kwaliteit en doen dit over steeds grotere afstanden.

'Nabijheid' is geen doorslaggevende factor meer, 'bereikbaarheid' des te meer.

Door deze ontwikkeling is het bestuur dat dicht bij de burger zou moeten staan in toenemende mate een regionaal bestuur in plaats van een lokaal bestuur. Dit bestuur is echter niet eenduidig, maar bestaat uit een bonte verzameling van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, provincies, stadsgewesten, gezamenlijke commissies, platformen en projectorganisaties. Ook de rijksoverheid en de Europese Unie manifesteren zich op dit regionale schaalniveau. Deze onoverzichtelijkheid leidt tot spanningen tussen de verschillende bestuurslagen en brengt burgers al snel in verwarring over dé (overheids)organisatie die besluit over hun leefomgeving. Wat meer overzicht kan geen kwaad.

Ook de wet gemeenschappelijke regelingen biedt hier geen uitkomst. Van samenwerkingsverbanden op grond van deze wet wordt vaak gesteld dat ze op te grote afstand van de burger staan en niet zo democratisch gelegitimeerd geacht kunnen worden. Sinds de samenkomst van vrije mannen op de agora van de Griekse polis en sinds de geschriften van Jean-Jacques Rousseau, heeft ons politiek systeem zich niet ontwikkeld in een richting die participatieve processen stimuleert, terwijl de huidige, geëmancipeerde samenleving hier wel om vraagt.

In een onoverzichtelijk regionaal beleidsveld, met vele gevoeligheden tussen verschillende overheidsorganisaties, is het nodig om overzicht te creëren, democratische legitimatie te waarborgen en om uiteenlopende belangen te verenigen.

Grootschalige ruimtelijke projecten die gemeentegrenzen overschrijden, kennen vaak een ongelijke verdeling van voor- en nadelen. Dat geeft aanleiding tot belangenconflicten tussen gemeenten, inwoners en belangengroepen en op Randstedelijk niveau ook vaak tussen agglomeraties. Een bovenlokaal vraagstuk vereist daarom bovenlokale visievorming en een evenwichtige verdeling van lusten en lasten. Daartoe moeten partijen elkaar al vroeg in een beleidstraject vinden. Zorgvuldige 'vormgeving' van het beleidsproces helpt diverse problemen voorkomen.

Verbeelding van beleid

Zorgvuldige vormgeving van beleidsprocessen rond urgente, complexe ruimtelijke vraagstukken vraagt om een nieuwe rol voor het ruimtelijk ontwerp. Als instrument van communicatie en meningsvorming draagt ruimtelijk ontwerp bij aan overzicht en incorporatie van belangen. Ruimtelijke investeringen vinden plaats op locaties en locaties zijn altijd uniek. Er zijn geen identieke voorbeelden en daarom is verbeelding zo belangrijk bij beleidsprocessen rond ruimtelijke investeringen.

Dit geldt zeker voor het meer abstracte regionale schaalniveau. Vooral het voorstellingsvermogen van de burger schiet

op hogere abstractieniveaus nog wel eens tekort. Ruimtelijk ontwerp maakt voor alle partijen (inclusief burgers) inzichtelijk waar het beleidsproces over gaat. Deze inzichtelijkheid maakt het voor partijen gemakkelijker om een helder standpunt te formuleren, wat het beleidsproces ten goede komt.

Een andere belangrijke eigenschap van ruimtelijk ontwerp is dat het vaak enthousiasmerend werkt. Een mooi voorbeeld hiervan is de planvorming rond het Rotterdamse stationsgebied. Het ontwerp bureau van Will Alsop organiseerde ateliers waar ambtenaren, burgers en politici konden bijdragen aan het plan. Tijdens de raadsvergadering waar over de aanvang van de publiek-private samenwerking werd gesproken, vroeg burgemeester Ivo Opstelten uit enthousiasme of de tekeningen van de commissieleden ruimtelijke ordening en grondzaken tijdens de pauze geëxposeerd konden worden. Dit voorbeeld illustreert dat architectonisch en stedenbouwkundig ontwerp vaak aanstekelijk werkt. Ruimtelijk ontwerp kan inspiratie bieden en ideeën losmaken die een verrijking voor het beleidsproces kunnen zijn.

Voorwaarde voor het succesvol toepassen van ruimtelijk ontwerp is echter wel dat dit ontwerp niet statisch is. Net als

het beleidsproces zelf, evontwerp naarmate partij krijgen in de materie en vormen. De evolutie van daarmee een proces van evaluatieronden. De ontwerp kan daarbij de v men van de verbeelding meer partijen of kan een sprong zijn van een prof werper. Van belang is in het ontwerp uitnodigt to opdat het beleidsproces ronde ingaat.

Drs. W. Oosten werkt bij voor Publiek Management Erasmus Universiteit Rotterdam Inro, afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling. Drs. M.A. bonden aan het Centrum Management van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Literatuur

- Baas, J.H. de, M.J. Harink ('Bestuurlijke verschuiving in de ruimtelijke ordening', in: *Bestuur* 10, nummer 3, pp. 119-121)
- Bots, P.W.G. (2001), 'Het fe ondersteuning nader verk Teisman (red.), *Besluitvo Ruimtelijk Procesmanage Eburon*, pp. 55-62
- Esselbrugge, M., W. Ooster eist een procesarchitectu gezichten', in: *Tijdschrift gang* 7, nummer 6, pp. 11-12
- Morrell, M.E. (1999), 'Citiz of Participatory Democra Normative Theory Meets Science', in: *Political Res jaargang* 52, nummer 2, 1
- Neuman, M. (1998), 'Does the Plan?', in: *Journal of Planning Association*, ja mer 2, pp. 208-220
- Swaij, L. van, J. Klare, I. M (2000), *Atlas van de bele Amstelveen: Volcano Pul*
- Toonen, Th.A.J., J.C.N. Ra Hendriks (1992), *Meso-l perspectief*, Leiden: Rijk
- Verbart, J. (1999), 'Interac ming, De nieuwe inspra pp. 31-34

Ruimtelijk plan voor de Am Ijburg. (Foto Jeroen van de